

Overweging bij „Nun komm, der Heiden Heiland!“ (BWV 61)

Gehouden in de Cantate-Dienst op zondag 3e advent, 15 december 2019
in de Maranathakerk Den Haag

Gemeente van Christus,

De Bach-cantate die wij vandaag gaan horen, steekt ver boven het maaiveld uit. Van „Nun komm, der Heiden Heiland!“ kunnen wij niet alleen over de essentie van deze tijd van advent leren. Tegelijkertijd is deze cantate ook een leidraad door bijna de hele geschiedenis van ons geloof: 295 jaar geleden, op 3 december 1724 werd zij voor het eerst in Leipzig opgevoerd, maar haar thema gaat nog 200 jaar verder terug. Haar begin- en slotkoor zijn namelijk het eerste en laatste couplet van het koraal „Nun komm, der Heiden Heiland!“, in 1524 door Maarten Luther geschreven. De Nederlandse versie van dit lied is u waarschijnlijk allen bekend: „Kom tot ons, de wereld wacht“. Wij zullen het aansluitend aan deze overweging samen zingen.

Toch ook Luther staat niet aan de bron van deze cantate. De tekst van zijn koraal is namelijk de Duitse vertaling van een oude Latijnse hymne van Ambrosius, de voor de kerkgeschiedenis zo belangrijke bisschop van Milaan. In het jaar 386 schreef hij „Veni redemptor gentium!“ als hymne voor kerst. Dit was het allereerste kerstlied in de geschiedenis van het christendom.

Op die manier verbindt ons deze cantate haast rechtstreeks met de oertijden van kerk en christelijke geloof. Het is mooi en ook belangrijk om van tijd tot tijd stil te staan bij het feit dat ons geloof deel uitmaakt van een lange en rijke geschiedenis.

Eeuwenlang was Luthers koraal „Nun komm, der Heiden Heiland!“ in Duitsland het adventslied bij uitstek. Tot 20 jaar geleden was het in elke uitgave van het liedboek voor de kerken gezang nummer 1. Dat was niet toevallig, want het eerste lied moet een programmatische boodschap dragen en dat is hier het geval: Zoals het kerkelijk jaar met de tijd van advent begint, zo begint het geloof met het vurige verlangen naar verlossing, die mogelijk is, omdat God ons aardse leven deelde. Het geloof begint dus met de verwachting en het vieren van de komst van God. Bach nam deze boodschap van Luther over, zijn cantate is al bijna drie eeuwen de appetizer van het zingend geloof en de samenvatting van de boodschap van advent: de verwachting van de menswording van God. Wij christenen verlangen naar deze God, die ‘bloedsbroeder’ van ons, die een familielid van ons mensengeslacht werd, zoals de tenor in zijn recitatief zingt.

De tijd van advent is echter veel meer dan de voorbereiding op het geboortefeest van kerst. Advent wil ons voorbereiden om heel ons leven nieuw te begrijpen. Advent nodigt ons uit ons leven in een geheel nieuw licht te zien, in het licht van Christus, dat ook vandaag de dag nog vol zegen op ons schijnt. Advent is een tijd om om te keren, om te oefenen jezelf eens vanuit een ander perspectief te zien. Niet meer met de vraag in je achterhoofd hoe anderen jou zien. Maar veel eerder vanuit het perspectief dat God op jou heeft.

Uiteindelijk heeft de menswording van God maar een doel: zij wil ons helpen, zelf volledig te worden wie wij zijn. „Doe het zoals God: word mens!“, zo zou je het beroep samen kunnen vatten dat advent op ons doet. „Doe het zoals God: word mens!“, dáár gaat het

om! Stel je open voor alle mogelijkheden van jouw bestaan! Door volledig degene te vertrouwen van wie de cantate zingt dat hij nog steeds komende, nog steeds dichtbij is, dat hij voor de deur van ons hart staat en aanklopt. Dat doet hij niet met macht of geweld, om ons te overwinnen, nee, hij heeft beloofd: “mijn kracht openbaart zich eerst ten volle in zwakheid” (2Kor 12:9, NBG). En dat wordt in deze tijd handtastelijk duidelijk: zwak, kwetsbaar, onbeschermd als een pasgeborene. Zo kan het leven aanvoelen. En toch geloven wij dat wij juist op zulke momenten vol kracht zijn. Dat wij ondanks alle kwetsbaarheid (of juist: daarom!) geloofwaardig zijn, authentiek. Juist omdat hij in een gat van niks is geboren, is Jezus de verlosser van allen die aan de randen van de samenleving staan.

Daarom houd ik van de tijd van advent. Ik ervaar vrijheid en ruimte voor heel het leven. Niets aan advent zegt: “Zo is het!” Veel eerder vraagt advent ons: “Zou het niet ook anders kunnen zijn als jij denkt of wilt? En zou niet juist dat goed voor jou kunnen zijn?”

Advent is, zo bezien, de meest barmhartige tijd van het jaar. Advent geeft ons de vrijheid om opnieuw te beginnen. Het opent deuren die wij nog niet eens hadden waargenomen. Omdat wij misschien te veel bezig zijn in de winkelstraten van onze stad en op de webwinkels die zo prachtig afleiding en consumptiegeluk kunnen beloven. Terwijl God wellicht eerder in onze diepste putten en achter de deuren van de niksnutten te vinden is die elke hoop vaarwel hebben gezegd.

Advent is de tijd, waarin ook ezels tot hun recht komen en in hun mogelijkheden gewaardeerd worden. Het evangelie van de intocht van Jezus in Jeruzalem herinnert ons daaraan. Advent is de tijd waarin wij ineens de herders weer ontdekken. Ruwe, dakloze kerels, slaven eigenlijk. Mensen in ieder geval waarnaar normaal gesproken niemand omkijkt. Advent is de tijd waarin wij beginnen de tekenen van de tijd opnieuw te interpreteren. Zoals de wijze magiërs uit het oosten die vertrekken om door dit kind een nieuwe oriëntatie voor hun leven te krijgen.

„Nun komm, der Heiden Heiland!“ Ten Bijbelse tijden waren alle niet-joodse volkeren heidenen, mensen in heel de wereld die (door joden) niet tot het godsvolk gerekend werden. Maar die in de volgende geschiedenis uiteindelijk God nog op heel andere plekken en op heel andere manieren vonden dan het Joodse volk had verwacht. Op plekken en manieren die wellicht ook ons niet vertrouwd zijn.

2000 jaar duurt deze geschiedenis die met het kind in de kribbe begon. Een geschiedenis die zeker niet alleen, maar toch ook veel prachtigs teweeg heeft gebracht, waaronder „Nun komm, der Heiden Heiland!“ Reden genoeg voor vreugde en dankbaarheid. Laten wij ons vandaag en de komende weken dus openstellen voor wat achter onze eigen horizon ligt. Laten wij ons verheugen op het licht dat elke duisternis doorstraalt. En laten wij hopen dat dit kind ons bevrijdt uit de sleur van het eeuwige gewoon-zo-verder. Opdat dit kind ons echt laat worden wie wij zijn en ons hier op aarde de hemel doet ontdekken.

Dan rest ons, passend bij deze roze advents-zondag, enkel vreugde en net als aan het einde ook koraal en cantate, alleen het gezongen lof van God.

Amen.